

Karakteristike dobrih odgajatelja

dr. sc. Joško Sindik, znanstveni suradnik
Institut za antropologiju, Zagreb

Vjerojatno nema univerzalnog 'recepta' za idealan profil dobrog odgajatelja, ali postoje profesionalne osobine koje gotovo svakom odgajatelju omogućuju da u praktičnim situacijama 'doskoči' svojim slabostima.

Kad se razmatraju karakteristike dobrog odgajatelja, najčešće se analiziraju aspekti njihovih praktičnih vještina, koje uključuju i emocionalnu i profesionalnu kompetenciju. Drugim riječima, odgajatelj treba raspolagati stručnim znanjima koja zna primijeniti, a ujedno se 'intuitivno' zna prilagoditi neočekivanim situacijama u praksi, za koje ga nikakva teorijska znanja ne mogu u potpunosti pripremiti. Većina autora slaže se da osnovu znanja odgajatelja trebaju činiti teorije djetetova razvoja i učenja (poznavanje psihologije) i predškolskog kurikulumu, organizacija okruženja, sposobnosti pravilne procjene djetetovih potreba i umijeća dobre komunikacije (Šagud, 2006.). Emocionalna inteligencija određuje potencijal za učenje djelatnih vještina koje se temelje na pet elemenata: samosvijest, motivacija, samokontrola, empatija i prilagodljivost u odnosima. Visoka emocionalna inteligencija ne jamči da je osoba i naučila emocionalne sposobnosti koje su važne za posao, već to samo znači da osoba ima sjajan potencijal za njihovo učenje. U našem istraživanju (Kuhar i Sindik, 2011.) cilj je bio utvrditi odnos između implicitne kompetencije (kako ju vide same odgajateljice) i emocionalne kompetencije odgajateljica. Ispitali smo 101 odgajateljicu iz 8 dječjih vrtića iz Istre i Kvarnera te Zagreba, primjenom *Upitnika odgajateljskih kompetencija* te *Upitnika emocionalne*

kompetencije (UEK15; Takšić, Mohorić i Munjas, 2006.). Upitnik odgajateljskih kompetencija (UOK) sastavile su Gorana Miščenić, prof. psih. te dr. sc. Sanja Smojver Ažić, a metrijske karakteristike odredili Kuhar i Sindik (2011.). Rezultati su pokazali da se glavne osobine poželjnog odgajatelja grupiraju u samo jedan heterogeni skup osobina koji objedinjuje znanja odgajatelja i želju za usavršavanjem te njihove praktične vještine i osobine ličnosti. Premda ispitane odgajateljice sve nabrojane osobine smatraju važnima do iznimno važnima, u tablici 1 možemo vidjeti koje osobine odgajateljice smatraju najvažnijima, srednje važnima i manje važnima. Suprotno našim očekivanjima, pokazalo se da se starije odgajateljice smatraju nešto manje kompetentnima od mlađih kolegica. Može se samo nagađati što je tome razlog: primjerice, može se pretpostaviti da se mlađe odgajateljice smatra kompetentnijima jer imaju višu razinu kvalitetnijeg obrazovanja; s druge strane, moguće je i da nemaju razvijenu samokritičnost prema vlastitom radu, zbog nedovoljno iskustva u kompleksnijim profesionalnim situacijama. Zanimljiv je podatak da nismo pronašli očekivanu povezanost između ukupne odgajateljske kompetencije i emocionalne kompetencije. Ovakvo bi se podatak oprezno mogao protumačiti činjenicom da netko ne treba u jednakoj mjeri biti emocionalno kom-

petentan u komunikaciji s djecom i odraslima (kolegama odgajateljima i roditeljima djece). Pojednostavljeno, određen broj odgajatelja može se u stručnom pogledu zadovoljiti činjenicom da je 'ovladao' grupom djece, te da dovoljno dobro 'izlazi na kraj' u komunikaciji s roditeljima, odnosno članovima stručne službe, u čemu mu je oslonac prvenstveno emocionalna kompetencija. Međutim, odgajatelj ne treba istovremeno biti i motiviran da unapređuje razvoj pojedine djece, niti da inicira uistinu konstruktivnu suradnju s roditeljima i stručnim suradnicima, pa mu razina stručne kompetencije ne prati razinu emocionalne kompetencije. S metodološkog aspekta, može se smatrati upitnim u kolikoju mjeri UEK15 i UOK uistinu valjani u mjerenju odgajateljskih karakteristika koje se pokazuju u vrlo različitim praktičnim situacijama i organizacijskim okruženjima. Primjerice, u istraživanju implicitnih pedagogija odgajatelja u Hrvatskoj (Babić i sur., 1997.) pokazalo se da su u implicitnim pedagogijama odgajatelja najčešći ciljevi željenih promjena: kulturne, higijenske i radne navike, socijalizacija i zdrava ličnost te konkretne osobine ličnosti (samostalnost, sigurnost, stabilnost, otvorenost, itd.).

Samoprocjena kompetencija

Cilj drugog istraživanja (Sindik i Karalić, 2013.) bio je utvrditi razlike u

Tablica 1. Rang poželjnih karakteristika odgajatelja (procjene odgajateljica)

Najvažnije karakteristike	Srednje važne karakteristike	Najmanje važne karakteristike
Sigurnost djece	Pravovremeno informiranje roditelja o djeci	Iskrenost u odnosima s kolegicama
Pravednost	Samokontrola	Kreativnost
Etičnost	Emocionalna uravnoteženost	Prihvatanje sugestija
Intrinzični interes i ljubav za posao i djecu	Strpljivost	Kontinuirano cjeloživotno obrazovanje
Partnerski odnos s djecom	Dosljednost	Komunikacijske vještine
Uvažavanje različitosti	Tolerancija	Samopouzdanje
Odgovornost	Profesionalnost u radu	Fleksibilnost
Prepoznavanje dječjih potreba	Spremnost za dogovore s kolegicama	Samokritičnost
Pristupačan odnos s roditeljima	Suradnja s kolegicama	Dobra priprema za rad
Empatija	Razmjena informacija sa stručnim suradnicima	Uključivanje roditelja u rad vrtića
	Otvorenost za nove oblike rada	Humor
	Spremnost na kompromis	Ambicioznost

samoprocijenjenim implicitnim odgajateljskim kompetencijama odgajateljica u dvije susjedne države, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Ispitali smo 101 odgajateljicu iz Hrvatske te 59 odgajateljica iz Bosne i Hercegovine, primjenom UOK-a. I u ovom slučaju sve kompetencije pokazale su podjednaku razinu važnosti. Nasuprot našim očekivanjima, pokazalo se da postoji statistički značajna razlika u ukupnoj odgajateljskoj kompetenciji, u smjeru veće kompetencije odgajateljica iz Bosne i Hercegovine. Štoviše, ova razlika je bila statistički značajna u čak 29 od mogućih 34 odgajateljske kompetencije. Pronašli smo i dobne razlike, uz čak 15 statistički značajnih dobnih razlika u pojedinim vrstama kompetencija, u pravilu u smjeru većih vrijednosti rezultata za najmlađe odgajateljice, što je sukladno prethodnom istraživanju (Kuhar i Sindik, 2011.). S obzirom na to da eventualne razlike u kvaliteti obrazovanja vjerojatno ne bi mogle nadjačati utjecaj emocionalne kompetentnosti, nismo imali razloga vjerovati da bi hrvatske ili bosansko-hercegovačke odgajateljice mogle biti različite po kompetentnosti. Naime, odgajateljice

rade u približno sličnim uvjetima, s vrlo sličnim pedagoškim orijentacijama, te podjednako (malom) mogućnošću stimuliranja savjesnih odgajateljica. Specifični nacionalni stereotipi mogu biti potencijalni uzrok povoljnijih samoprocjena kompetentnosti. Međutim, vjerojatno je da bi se eventualni stereotipi o poželjnim osobinama stanovnika Bosne i Hercegovine mogli odnositi na povoljniju samoprocjenu svega nekolicine karakteristika, kao što su humor, spremnost za dogovore s kolegicama, iskrenost u odnosima s kolegicama ili pristupačan odnos s roditeljima. Sljedeće, nešto vjerojatnije tumačenje odnosi se na eventualne kulturalne razlike u implicitnim pedagogijama. Naime, u dvije različite kulture pod istim kompetencijama mogu se podrazumijevati bitno drukčiji pojmovi, pa može postojati bitno različita strogost u samoprocjeni kompetencija kao što su npr. spremnost za dogovore s kolegicama, iskrenost u odnosima s kolegicama ili pristupačan odnos s roditeljima. Najvjerojatnije je tumačenje po kojem se razlike odgajateljica između dviju zemalja mogu prvenstveno pripisati dobnim razlikama.

Naime, pronašli smo čak 15 statistički značajnih dobnih razlika u pojedinim vrstama kompetencija, u pravilu u smjeru većih vrijednosti rezultata za najmlađe odgajateljice. Moguće da je glavni razlog razlikama u samoprocjeni kompetentnosti u činjenici da u uzorku iz Bosne i Hercegovine prevladavaju mlađe odgajateljice.

Postoji li idealan profil odgajatelja?

Istovjetan zaključak u oba istraživanja može značiti da posebnu pozornost treba pridati starijim odgajateljicama, ne samo u učenju novih načina rada i upoznavanju novih sadržaja, već i obnavljanju stečenih znanja, diskusijama o 'spornim' praktičnim situacijama, uz davanje kritičke ali prvenstveno pozitivne podrške (Kuhar i Sindik, 2011.). S druge strane, mlađim odgajateljicama treba omogućiti provjeru vlastitih vještina snalaženja u nizu praktičnih situacija, uzimajući u obzir iskustva koja im mogu pružiti starije odgajateljice. Na kraju, barem na temelju dva provedena istraživanja, izgleda da postoje obilježja odgajatelja koja su univerzalno poželjna, ali koja uključuju vrlo različite vrste tih obilježja, u dinamičkoj interakciji: osobine ličnosti, socijalne vještine, sposobnost primjene teorijskih znanja. Vjerojatno je da nema univerzalnog 'recepta' za idealan profil dobrog odgajatelja, ali postoje profesionalne osobine koje gotovo svakom odgajatelju omogućuju da u praktičnim situacijama 'doskoči' svojim slabostima.

Literatura

1. Babić, N., Krstović, J. (1997.): *Vrijednosni sustav odraslih, odgojna praksa i razvojni učinci*. Društvena istraživanja, 4-5 (30-31): 551-575.
2. Kuhar, A. i Sindik, J. (2011.): *Povezanost emocionalne kompetencije s odgajateljskim radom*. Naša škola, 57 (227): 89-114.
3. Sindik, J. i Karalić, Z. (2012.): *Razlike u odgajateljskoj kompetenciji u dvije susjedne države*. Naša škola, 62 (232): 67-80.
4. Šagud, M. (2006.): *Odgajatelj kao reflektivni praktičar*. Petrinja: Visoka učiteljska škola u Petrinji.
5. Takšić, V., Mohorić, T. i Munjas, R. (2006.): *Emocionalna inteligencija: teorija, operacionalizacija, primjena i povezanost s pozitivnom psihologijom*. Društvena istraživanja, 4-5 (84-85), 729-752.

istražujemo i stvaramo